

ДУШАН П. ПЕТРОНИЈЕВИЋ*
Нови Сад

УДК 94(497.1):459“19“
Оригиналан научни рад
Примљен: 23.03.2020
Одобен: 19.04.2020
Страна: 11-24

БАДОЉОВ ПЛАН ЗА РАЗБИЈАЊЕ КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА

Сажетак: Од децембра 1918. до јесени 1919. године, Краљевина Италија је по тзв. Бадоловом плану спроводила интензивне обавештајно-субверзивне активности на разбијању Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (СХС). Заснован на стратегији *divide et impera* план је предвиђао да се разбијање тек формиране државе постигне подстицањем међунационалних и верских сукоба међу јужнословенским народима. Спроводила га је италијанска војна обавештајна служба која је најјаче упориште нашла у хрватском сепаратистичком покрету. Иако није остварен примарни циљ овог плана, италијанске активности су допринеле наглом јачању хрватског сепаратизма и дестабилизацији Краљевине СХС. Доласком Бенита Мусолинија (Benito Mussolini) на власт, Бадолов план ће постати основа фашистичке политике за разбијање државе Јужних Словена, подстицањем међунационалних и верских сукоба, посебно кроз подршку хрватском сепаратистичком покрету.

Кључне речи: Бадолов план, Италија, хрватски сепаратизам, Краљевина СХС

Увод

У југословенској и српској историографији мало пажње је посвећено тзв. Бадоловом плану за разбијање Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, иако је делове овог плана још 1963. године објавио амерички историчар Иво Ј. Ледерер (Ivo J. Lederer). Разматрајући италијанску окупацију југословенских земаља 1918 - 1923, године, Драгољуб Живојиновић је, позивајући се на Ледерерову студију, такође указао на значај овог плана. Реализација *Бадоловог плана* и постигнути ефекти били су, међутим, непознаница и за Ледерера и за друге ауторе који су се бавили овом темом. Ледерер је чак констатовоао да није могуће утврдити како је спроведен Бадолов план све док су *затворени* архиви италијанског Генералштаба и италијанске војне обавештајне службе. У српској историографији је било покушаја да се реализација Бадоловог плана сагледа анализом сукоба ниског интензитета на границама Краљевине СХС после ује-

* duledule555@gmail.com

дињења, али без коришћења докумената из италијанских архива. Један број докумената о реализацији овог плана, међутим, публикован је у збиркама италијанских дипломатских докумената (*I documenti diplomatici Italiani*), које од 1952. године до данас сукцесивно објављује Министарство спољних послова Италије. И поред тога што није публикована комплетна документација о спровођењу Бадоловог плана, ипак се, на основу објављених докумената, може стећи јасна слика о интензивним обавештајно-субверзивним активностима које су у склопу овог плана реализоване.

Циљеви, правци, методе и средства предвиђени Бадоловим планом

У Вила Ђусти крај Падове 3. новембра 1918. године, Аустро-Угарска је потписала капитулацију и изашла из Великог рата. У име Краљевине Италије капитулацију је потписао генерал Пјетро Бадоло (Pietro Badoglio), заменик начелника италијанског Генералштаба. Потписи на акту о капитулацији се нису ни осушили, а италијанска војска је заузела територије које су 1915. године, Лондонским уговором обећане Италији, али и поједине делове Далмације и Ријеку, који нису били предмет овог уговора.¹ У исто време, српски државни врх и политичари других јужнословенских народа спроводили су интензивне активности на формирању државе Јужних Словена. За италијанску политику која је настојала да прошири границе на рачун Хабзбуршке монархије, претвори Јадранско море у италијанско језеро и оствари доминацију на Балкану и Подунављу, формирање југословенске државе представљало би брану за остварење ових циљева (Bergvin, 2007: 21-22). Управо стога, у циљу спречавања јужнословенског уједињења, на иницијативу генерала Бадоља, крајем новембра 1918. године сачињен је *план акције међу Југословенима* (Adriano-Cingolani, 2018: 19).

План је разрадио потпуковник италијанске војне обавештајне службе Ђезаре Финци (Cesare Finzi), руководилац канцеларије ИТО (Informazioni Territori Occupati), војне обавештајне службе за Јулијску Крајину, са седиштем у Трсту.² Искусан, и вискрен обавештајац који је течно говорио немачки, мађарски и француски језик је већ крајем новембра 1918. план доставио гене-

¹ Лондонским уговором од априла 1915. Италија се обавезала да уђе у рат на страни Антанте, уз обећања да ће заузврат добити Трентино, Јужни Тирол, Трст, Истру, Горицу, кварнерска острва и Далмацију од Хрватског приморја до рта Планке.

² Ђезаре Петорели Лалата Финци (Cesare Pettorelli Lalatta Finzi), рођен у Милану 6. јуна 1884, преминуо у Риму 29. марта 1969, био је италијански војни обавештајац. Учествовао је у Великом рату. Посебно се истакао 1917. када је као заменик начелника обавештајног одељења Прве италијанске армије врбовао за сарадњу аустро-угарског официра Људевита Пивка који му је достављао најповерљивије документе аустро-угарске војске. При крају рата постављен је за руководиоца канцеларије војне обавештајне службе у Трсту. Ову дужност је напустио у децембру 1919. Пензионисан је после 1922. године, добивши чин генерала у резерви (Vento, 2010: 129, 145, 395). После пензионисања Финци је од 1925. до 1938. живео у Опатији где се бавио хотелијерством. Међутим, по свој прилици, ово је била само маска, јер је Финци одржавао везу са усташким емигрантима у Ријеци и Трсту и усташама у Југославији. Због таквих активности, 1931. године био је под надзором југословенских безбедносних служби (Sadkovich, 1982: 388, 442).

ралу Бадолоу (Adriano-Cingolani, 2018: 19). Не може се искључити да је Бадолоу као добар познавалац балканских и јужнословенских прилика извршио одређене корекције плана, тим пре што је у међувремену, 1. децембра проглашена Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца. План који је Бадолоу 3. децембра 1918. доставио председнику италијанске владе Орланду (Vittorio Emanuele Orlando) и министру иностраних послова Сонину (Sidney Sonnino), био је заснован на стратегији *divide et impera*. Услед измењених околности, уместо спречавања уједињења предвиђао је употребу обавештајно-субверзивних метода и средстава ради подстицања међунационалних сукоба у циљу рушења и разједињења новоформиране државе (Petranović, 1988: 89).

Планом акције међу Југословенима предвиђено је да се италијанско деловање не ограничи само на територије које су тада биле под италијанском војном контролом, већ да се прошири на читаво јужнословенско подручје. Полазећи од оцене да су југословенство подржали само интелектуалци и делови образоване буржоазије, истакнуто је да пропаганду треба усмерити према сељаштву и радницима, те подстицати њихову дезоријентисаност и незадовољство. Констатујући да су изражени регионални партикуларизми, планом је предвиђено да се свим могућим средствима активирају унутрашњи сукоби. Посебно је наглашена потреба подстицања ривалитета између Срба и Хрвата око водеће улоге у јужнословенском покрету. У српским владајућим круговима требало је ширити сумњу да су Хрвати још увек инструмент аустријских владајућих кругова који нису напустили наду да ће обновити Хабсбуршку империју као федерацију. Уз то, Србе је требало стално подсећати на неправде које су им биле нанешене од стране Хрвата. Констатујући да Хрвати, с друге стране, *још увек сањају о великој Хрватској, а не о Југославији*, у плану се наглашава да код Хрвата треба градити слику о Србима као *хегемонистима* (Ledeger, 1963:73). Међутим, будући да је хрватски народ *примитиван и често варварски, те да је фанатичан и лојалан успостављеној власти, подручје које треба искористити за деловање је религија*, наглашава се у плану (Ledeger, 1963:73). Планирано је да се раздор у Босни и Херцеговини подстиче верском агитацијом међу православцима, католицима и муслиманима. По оцени аутора плана, *муслимански елемент је примитиван и фанатичан и може се лако придобити* (Ledeger, 1963:73). Констатовано је да су, због посебног језика и различите културе, Словенци још отворенији за сепаратистичку пропаганду од осталих. Због велике религиозности становништва, свештенство је и тамо требало да има важну улогу у подстицању сепаратизма. Предвиђено је да се у Црној Гори подстиче пропаганда у корист краља Николе, а у Далмацији је подручје деловања подељено у две сфере: италијанску окупациону зону и територију ван те зоне. Финци је констатовао да су на подручју под италијанском окупацијом војне власти већ започеле интензивну антијугословенску кампању. Имајући у виду религиозност тамошњег становништва, планирано је деловање преко свештеника, којима је требало приступати директно, а непослушне свештенике је требало депортовати. У тој зони је било предвиђено ангажовање италијанских трупа које је, поред осталог, требало усмеравати и на *дружење са словенским женама, чија ће пријемчивост, погодовати односима*

који могу довести до корисних резултата (Lederer, 1963: 73). Посебну пажњу требало је посветити бившим градоначелницима и службеницима бившег режима, како би се искористило њихово незадовољство.

У погледу припрема за спровођење овог плана Финци је изнео да је у току организовање бројног тима високо интелегентних и добро обучених агената, који су већ пронашли поуздане људе који ће управљати активностима у Словенији, Хрватској, Босни и Далмацији. Изразио је наду да ће за неколико дана имати погодну особу и за Србију, додавши да тражи и контакт са два главна листа у Љубљани (*Словенски Народ* и *Словенец*) и три главне новине у Загребу (*Обзор*, *Хрватска Ријеч*, *Новости*). Уз то, како је навео, покушаће да успостави директан контакт са незадовољним елементима бившег режима.

У завршном делу наведена су средства потребна за реализацију плана за прва два месеца рада. За специјалну јединицу агената (око 200 агената подељених у четири групе), предвиђено је да минимални издаци, по агенту износе 10.000 лира, што је укупно око 2.000.000 лира. За спровођење пропагандне кампање преко штампе предвиђени су издаци од око 450 000 лира, за придобијање клера од 300 000 до 500 000 лира, а за врбовање припадника бившег режима од 200 000 до 500 000 лира. Поред тога, Финци је затражио да буде именован за члана међународних контролних комисија које делују у Србији и Мађарској како би се могао несметано кретати по читавој територији и надгледати рад агената, као и одобрење за коришћење свих ресурса морнарице (Lederer, 1963: 71-75).

Почетак реализације Бадоловог плана

Проглашење Краљевине СХС 1. децембра 1918. године, деловало је као удар грома на италијански државни врх. Био је то *изазов* који је, *по мишљењу италијанског политичког и војног врха, превазишао сва очекивања* (Живојиновић, 2012: 29). Нова држава на читавом југословенском простору реметила је италијанске планове о доминацији на Балкану и Подунављу. Посебно је Сонино био одлучан да предузме најрадикалније кораке према новоствореној држави. Поред активности на спречавању међународног признања Краљевине СХС и мера за онемогућавање њене привредне консолидације, у италијанском наступу, важно место имао је план акције међу Југословенима. Већ 9. децембра 1918. Сонино је обавестио Бадолоа да је прихваћен план акције (Lederer, 1963: 75).

Бадоло је спровођење плана на подручју Словеније, Хрватске, Босне и Херцеговине и неокупираном делу Далмације поверио војној обавештајној служби, под руководством потпуковника Финција, који је узимао и непосредно учешће у оперативним активностима.³ И док је у новоформираној држави

³ Италијанска војна обавештајна служба је упоредо спроводила интензивне обавештајно-субверзивне активности у Црној Гори. Уз њену помоћ присталице краља Николе су почетком јануара 1919. организовале тзв. Божићну побуну, коју су сузбиле црногорске присталице уједињења.

текао процес конституисања органа власти и формирања безбедносног апарата, Италија је према њој предузела интензивне обавештајно-субверзивне активности које је са *ђаволским лукавством* водио потпуковник Финци (DDI, 1970: 66). Током децембра 1918. на подручју Словеније, Хрватске, Босне и Херцеговине и неокупираном делу Далмације, формиран су италијански агентурни пунктови који су одмах почели са спровођењем обавештајно-субверзивних активности. Финци, његови обавештајци и агенти су врло брзо успели да успоставе везу са великим бројем противника уједињења, међу којима и са Иваном Шуштершичем, словеначким политичарем, Ивицом Франком, председником Хрватске странке права, као и са Владком Мачеком, Јосипом Предавцем и другим руководиоцима Хрватске пучке сељачке странке (Krizman, 1970: 40).

Ситуација у Хрватској је била посебно погодна за деловање италијанских обавештајаца. Наиме, уједињењу су се оштро супротстављале Хрватска пучка сељачка странка (ХПСС) и Хрватска странка права (ХСП), која је 5. децембра 1918. у Загребу организовала оружану побуну делова 25. и 53. пука бивше аустро-угарске војске. Снаге лојалне Народном вијећу су врло брзо угушиле побуну. На обе стране било је погинулих и рањених. У атмосфери јачања хрватског сепаратизма и отвореног непријатељства према свему српском, Финцијевим повереницима није било тешко да у Хрватској ангажују већи број сарадника. Са друге стране, захваљујући италијанској подршци, хрватски сепаратистички покрет је нагло ојачао. Поред тога, Финци је у Мађарској од хрватских емиграната формирао тајну војну јединицу намењену за обављање различитих субверзивних акција против Краљевине СХС (Adriano-Cingolani, 2018:19).

Финци и Стјепан Радић

Италијанске обавештајно-субверзивне активности према Краљевини СХС, под Финцијевим руководством, биле су интензивне током Мировне конференције у Паризу која је почела 18. јануара 1919. године и са прекидима трајала све до јануара наредне године. Бодољо је најзначајније Финцијеве извештаје прослеђивао Сонину који је био један од руководиоца италијанске делегације у Паризу. На Мировној конференцији, приликом преговора о границама, настојећи да оствари територијално проширење на јужнословенска подручја, италијанска делегација је свим силама радила против Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Више акција против Краљевине СХС коју су током Мировне конференције Италијани реализовали уз сарадњу са појединим вођама хрватског сепаратистичког покрета, иницирао је и осмислио потпуковник Финци. Једна од најзначајнијих таквих акција било је успостављање сарадње са Стјепаном Радићем, председником ХПСС и организација његовог доласка у Париз, како би учеснике Мировне конференције информисао о хрватском противљењу југословенском уједињењу, те истакао захтев за формирање независне хрватске државе.

Од средине јануара 1919. године Финцијеви агенти су у неколико хрватских градова спроводили активности у сарадњи са активистима Радићеве странке. Један од агената је, следећи Финцијева прецизна упутства, успоставио контакт са Стјепаном Радићем и пренео му италијанску подршку успостављању независне хрватске републике. Уз посредовање овог агента организован је састанак Радића и Финција. Према извештају који је Финци доставио Бадолу, а овај 25. фебрура 1919. проследио Сонину у Париз, Радић је на састанку, у присуству свог личног секретара Јосипа Предавца и неколицине њему оданих сарадника, изнео да *има велике симпатије према Италији, да се залаже за хрватску независност и да је његова странка снажно антисрпска, јер он и његови следбеници не виде политичку и економску корист коју би Хрватска могла имати од уједињења са Србијом*. Радић је изнео и да хрватска република треба да буде, неутрална, економски јака и у пријатељским односима са Италијом, чак и *по цену жртвовања*⁴, те да се нада да ће Италија подржати хрватску *антисрпску политику*. Радић је затражио да на расправама на Мировној конференцији у Паризу та подршка буде отворена, како би се Хрватска ослободила од *српске војне окупације*. Изразио је наду да ће Италија учинити све што је могуће да се учесници Мировне конференције обавесте и осуде *моралне и материјалне бруталности које су починили Срби* (DDI, 1980: 343). Финци је у извештају нагласио да је са Радићем договорено да странка интензивира пропаганду у земљи и иностранству у циљу успостављања независне хрватске републике; да руководство странке прикупи документе који доказују *српски терористички систем* и одлучност хрватског народа да не остане под тим режимом, те да се ови документи пошаљу у Италију; да Радић, његов секретар и један број руководилаца странке преко Беча, Трста или Ријеке отпутују у Париз, како би, као представници хрватског народа, оспорили ставове делегације Краљевине СХС, те од британске, америчке и француске делегације затражили да својим одлукама не крше права Хрватске. У извештају се констатује и да ће за време Радићевог боравка у Паризу његове присталице у сарадњи са Финцијевим агентима наставити пропагандне активности. Финци је изнео да је Радића и његове сараднике упозорио да Италија не може отворено подржати њихове захтеве и да се морају припремити да делују властитим снагама, али да буду сигурни да ће имати индиректну подршку италијанске стране. Они су, додао је Финци, *нерадо прихватили ове ставове, изражавајући ипак наду да ће им Италија отворено пружити снажну подршку, барем онда када у Паризу буду презентовали богат антисрпски материјал*. У напомени на крају извештаја, Финци је изнео да ће, ако се другачије не нареди, помоћи Радићев долазак у Париз, уз предузимање мера опреза, јер је из другог извора имао информацију да *Срби намеравају спречити Радићев одлазак у Париз* (DDI, 1980: 343-345). Финци није морао дуго да чека одговор. Сонино је 27. фебруара послао телеграм Бадолу сагласивши се да Финци организује Радићев долазак у Париз (DDI, 1980: 375). Ову замисао, међутим, осујетила је југословенска полиција,

⁴ У Финцијевом извештају није прецизирано на какво *жртвовање* је Радић мислио. По свој прилици, Радић је на овај начин италијанској страни ставио до знања да је спреман на територијалне уступке.

ухапивши Радића и поједине руководиоце његове странке 25. марта 1919, пред њихов полазак у Париз (Adriano-Cingolani, 2018: 20).

Финци је након Радићевог хапшења, са Јосипом Предавцем, Радићевим секретаром, договорио да ХПСС почетком априла 1919. у Загребу организује оружану побуну. Обзиром да су имали оружје за 20.000 чланова и симпатизера странке, а да је, по њиховој процени, у Загребу било око 1.200 Срба, планирали су да побуњеници заробе српски гарнизон, ослободе Радића и прогласе независност Хрватске (DDI, 2007: 143-144). Југословенска полиција и војска су и овај пут биле на висини задатка. Неколико дана пре почетка побуне, југословенске безбедносне службе су од једног члана руководства Радићеве странке, који је *претпостављао сарадњу са Србима оној са Италијанима*, дошле до података да се припрема *револуција са проглашењем републике* (Муџић, 1987: 46). Пуковник Милан Недић који је тада био начелник штаба 4. армијске области, са седиштем у Загребу је енергично реаговао. Пет пешадијских и један артиљеријски пук су хитно распоређени око Загреба. Након консултација са регентом Александром и председником владе Стојаном Протићем, Недић је десеторици истакнутих хрватских политичара, саопштио: *Обавештавам вас да је Загреб опкољен са свих страна, да су топови уперени на сваки део вароши. Примите то к знању и управљајте се према томе* (Муџић, 1987: 46). Недуго потом, уследило је и хапшење Јосипа Предавца чиме је италијански план да током Мировне конференције изазову побуну у Хрватској дефинитивно пропао.

Тромесечни извештај о реализацији Бадоловог плана

Потпуковник Финци је крајем марта 1919. године, ради непосредног увида у рад агентурних пунктова и упознавања са постигнутим резултатима, те како би уручио финансијска средства и дао конкретне директиве агентурној мрежи, осам дана тајно боравио у Краљевини СХС, а потом три дана у Будимпешти и Бечу. Током боравка на територији Краљевине користио је унапред припремљене легенде и избегавао контакте са органима власти, тако да југословенске службе безбедности нису регистровале његово присуство и активности. У Љубљани и Марибору Финци се сусрео са руководиоцима агентурних пунктова који су деловали у Словенији; у Вараждину и Загребу са руководиоцима пунктова у Хрватској; у Новој Градишци и Ђакову са челницима пунктова у Босни и Херцеговини; у Чепину и Вировитици са делом агената који су деловали у Славонији, а у Араду са агентима који су деловали у Банату и Србији. У Будимпешти и Бечу, састао се са вођама група за везу и агентима задуженим за контакте са страном штампом и за надзор над страним агентима. По повратку у Трст, Финци је 6. априла 1919, о резултатима путовања обавестио начелника Генералштаба, генерала Арманда Дијаза (Armando Diaz). Оценио је да су сви пунктови спровели интензивну активност и да су врло добро извршили задатке који су се састојали у следећем: *дезинтеграција идеје југословенског јединства; провоцирање и преувеличавање инцидента и оптужби-*

вађе Срба за њих; рад на политичкој контрапропаганди да би се постигла равнотежа са пропагандом која се води против Италије; пропагандни рад у корист Италије (DDI 2007: 142). Конкретизујући постигнуте резултате по појединим областима, Финци је оценио да је Словенија, која је била одлучно за уједињење, сада у кризи. Нагласио је да је у Хрватској и Славонији нестало илузије о јединству. *Жестока мржња према Италијанима је попустила и замењена је жељом за миром. Срби се сматрају правим тлачитељима, Французи - издајницима хрватске ствари, Енглези - трговцима који су равнодушни према невољама других*, констатовао је Финци. По његовим речима, у Хрватској су за три месеца, постигнуте *огромне промене и сјајни резултати*. Много је постигнуто због *снаге ствари*, али много тога, *тактом, интелигенцијом, разборитошћу и вером елемената који су ми помогли* (DDI, 2007: 143). Истакао је да је Радићева странка, пре три месеца слаба, сада врло јака, иза себе има 4/5 Хрватске, придобила је интелектуалце, хришћанске демократе, умерене социјалисте. *Радић је апсолутно добронамеран. Посредно се обратио мени, ухваћен у мрежу, јер је у нама видео спас његових идеја. Штампана је, уз моју и помоћ споља, вршила притисак на разне странке - а то је била нова снага - и увек је деловала изван намера страначких вођа, често објављујући чланке о таквом насиљу да је присиљавала вође да смирују неискусне*, изнео је Финци (DDI, 2007: 143). По његовим речима од 9 важних новина у региону, 6 је често објављивало чланке који су критиковали југословенски режим, а 3 листа су била изразито против режима (*Јутарњи лист, Слобода, Дом*). Посебно је истакао: *Ништа није изостављено да би се заоштрило, пореметило, створили неспоразуми, замерке, критике*. Као резултат тога, по његовој процени, *данас се Хрватска и Славонија по сваку цену желе ослободити Срба. Тренутно италијанску окупацију Хрватске-Славоније желе готово сви и становништво и интелектуалци, јер у нама виде експонент цивилизације* (DDI, 2007: 143). Са задовољством је констатовао да југословенске власти, ако су и посумњале, нису могле да докажу да иза ових активности стоји Италија. Описујући ситуацију у Босни и Херцеговини, изнео је да су се католици и муслимани, који чине готово две трећине становништва, дефинитивно поставили *против православних Срба* па, према томе, и против идеје о формирању југославенске државе под српским вођством. *Бескорисни су напори Србије да сузбије напредовање сепаратистичке идеје*, оценио је Финци, посебно нагласивши да су његови агенти *вешито и са страшћу реализовали активности*, те да су чланци против уједињења често објављивани у три листа. *Руководиоци више пунктова знали су како да повежу свој рад са оним који су спроводили суседни пунктови у Хрватској. Резултат је био изненађујући*. Посебно је нагласио: *Али примитивни темперамент Босанаца досеже и даље, понављају Србима да ће, ако их Париз жели ставити под њихову власт, почети герилски рат. Затворске казне и прогони су бескорисни* (DDI, 2007: 144). Описујући стање у делу Далмације који нису окупирале италијанске јединице изнео је да је општа ситуација непромењена. Пропагандни рад у корист Италије је спор, активности на одвајању Далмације од Хрватске наилазе на много препрека због *сељачког темперамента*. Међутим, по његовим речима, због свог понашања и *претеране пох-*

лене Срби нису омиљени, а идеја уједињења је врло мало напредовала. У новинама је објављено неколико чланака који су помирљиви или иду у прилог Италији. Додао је да је француско деловање интензивно, посебно у лукама Сплит и Дубровник и закључио да би евентуално преузимање ове области од стране Италије народне масе оставило равнодушним. Финци је проценио да ће Србију врло брзо задесити дубока развојна криза, да је народ немиран и недисциплинован и да војска трпи исту кризу. *Народ и војска су уморни од свега, а југославенска идеја један део народа оставља равнодушним, а други део критира*, изнео је Финци (DDI, 2007: 146).

Радићев меморандум и хрватска петиција Мировној конференцији

И поред тога што су југословенске службе безбедности осујетиле одлазак Радића у Париз и побуну у Загребу, а Радић и неколицина предводника сепаратистичког покрета били у затвору, Финцијева агентурна мрежа и даље је најинтензивније активности спроводила на територији Хрватске. Финци је пронашао начин да преко посредника успостави комуникацију са Радићем који је био у затвору. У априлу 1919. Радић је Сонину, преко Финција, доставио писмо у коме га је обавестио да је у Загребу сакривена петиција са 200 000 потписа против *српске окупације*. Са тим у вези, Радић је замолио Сонина да италијанска делегација подржи хрватске захтеве, да га (Радића) позову у Париз и да се у Загреб упути Антантинa комисија како би утврдила расположење народа (Муџић, 1987: 47). Италијански министар је пренео Радићеве молбе, али су их представници Француске и Велике Британије одбили (Adriano-Cingolani, 2018:20).

Радић је у затвору, крајем априла 1919. године, написао и меморандум Мировној конференцији у коме је изнео своје виђење прилика у Хрватској и захтев за формирање независне државе. Радић је меморандум у деловима доставио супрузи Марији, која је делове спојила и преписала, а у име Радића су га потписали Јосип Предавец и Владко Мачек (Муџић, 1987: 46). Уједно је руководство ХПСС-а организовало прикупљање потписа за петицију следеће садржине: *Ми сви потписани и поткрижани хрватски држављани и држављанке изнад 18 година изјављујемо на темељу међународно признатог права самоодређења народа, да смо по својој души и памети за неутралну хрватску сељачку републику, те за хрватски тисућљетни државни народ. Захтијевамо сазив посебне хрватске конституанте и то безувјетно прије него што мировни конгрес у Паризу створи коначну одлуку о судбини хрватског народа. Овлашћујемо главни одбор Хрватске пучке сељачке странке и председника ХПСС г. Стјепана Радића да овај наш захтјев изнесе пред мировни конгрес у Паризу* (Horvat, 1942: 85-86). Ова два документа су почетком маја 1919. изнета из Хрватске и достављена потпуковнику Финцију у Трст. Дана 9. маја 1919. италијанској делегацији на Мировној конференцији у Паризу прослеђен је Финцијев телеграм у коме обавештава да је у поседу Радићевог меморандума и хрватске петиције. Уз то је нагласио: *Обећали смо да ћемо подржати Хрвате*

у њиховој жељи да постану независна хрватска република. Унутрашња ситуација у Хрватској и Босни је све више антисрпска... С обзиром на снажна бољшевичка кретања у Босни, као и антисрпско расположење и супротстављање уједињењу у Хрватској, сматрам да је општа ситуација изузетно повољна и омогућава спровођење читавог нашег плана (DDI, 2007: 456).

Сонину је 14. маја 1919. уз Радићев меморандум и хрватску петицију достављен и нови Финцијев извештај о ситуацији у Краљевини СХС. На почетку Финци је посебно нагласио да народи који би требали допринети обликовању Краљевине користе сваку прилику да покажу, упркос војном режиму, своје незадовољство и одбојност према новоформираној држави. У погледу ситуације у Хрватској, поред осталог, изнео је да је цела Хрватска реаговала на српски притисак и прикупила 160.000 потписа, са захтевом за ослобађање хрватске територије од Срба и стварање независне хрватске републике која би била потпуно неутрална и била тампон зона између Немаца и Италијана. Желећи да истакне значај хрватске петиције навео је следеће околности: *да хрватско становништво са 40% неписмених има нешто више од два милиона становника; да су Срби одузели и уништили спискове са једнаким или можда и већим бројем потписа него што је презентовано; да Срби хапсе и туку, без обзира на друштвену класу, оне који изражавају идеје супротне Краљевини СХС; да је прикупљање потписа извршено упркос ратном стању и српским претњама и прогонима (DDI, 2007: 514).* Уз то, Финци је оценио и да је расположење у Славонији увек било изразито антисрпско, а да је Осијек активно средиште сепаратистичког покрета. У погледу ситуације у Босни, навео је да је од почетка маја присутно отворено незадовољство против Срба. Након што је прогласила опсадно стање у регионима Сарајево и Мостар, српска команда је прогласом покушала овај револт приписати бољшевицима. Демонстрације су, међутим, усмерене искључиво против српске команде и српске владе, а не против виших босанских друштвених класа, изнео је Финци, изразивши наду да ће ускоро имати у рукама петицију из Сарајева са 120.000 потписа, у којој се позива на *ослобађање* Босне од Срба. Од свих словенских области, Словенија се 1918. године највише везала за идеју државе Срба, Хрвата и Словенаца, надајући се да ће добити Трст и Истру, констатовао је Финци, оценивши да се, међутим, за три месеца ситуација променила, тако да се мржња према Србима сваким даном повећава. Иако у Словенији није било озбиљног испољавања незадовољства, изразио је уверење да би, у случају да се тамо спроведе плебисцит за или против Краљевине, резултати представљали *озбиљно разочарање* за делегацију Краљевине СХС у Паризу. У Закључку информације, на основу познавања ситуације, детаљних информација којима располаже, те чињенице да је број ухапшених у четири региона (Хрватска, Босна, Словенија и Славонија), достигао број од око три хиљаде људи, а посебно на основу хрватске петиције, предложио је:

– да се наша влада службено заузме за хрватско питање и затражи тренутно пуштање ухапшених политичара, а међу њима Радића, Пазмана, Пребега, Мачека и право Хрватске да пошаље у Париз своју делегацију као и остали ослобођени народи;

- да према томе наша влада оспори право делегацији СХС да говори у име Хрвата и Словена,⁵ јер су они импозантним плебисцитом оспорили то право и не верују овој делегацији;
- да се исто оспоравање упуту и ради заштите Босне, иако позитивни подаци још увек нису у нашим рукама (петиција са потписима);
- да наша влада затражи што брже формирање међународних истражних комисија, како би се непристрасно утврдиле српске злоупотребе у питању Клагенфурта и српске злоупотребе у начину на који управља и сузбија вољу Хрватске, Славоније и Босне (DDI, 2007: 515-516).

Меморандум и петицију које је добио од Финција, Сонино је предао америчком председнику Вилсону, али ни овај покушај Радића и његових присталица није успео (Adriano-Cingolani, 2018: 20).

Још један Финцијев неуспех и одустајање од Бадоловог плана

Финци није одустајао ни од идеје да организује одлазак делегације ХПСС-а на Мировну конференцију у Париз, настојећи да од чланова делегације, унапред добије обећање о територијалним уступцима у корист Италије, односно, да добије *одрицања која су нам преко потребна* (DDI, 2007: 516). Ову акцију Финци је покушао да спроведе захваљујући околности да је руководство ХПСС-а почетком маја 1919. задужило Људевита Кежмана свештеника загребачке надбискупије и члана руководства ХПСС-а, да пронађе поуздан канал за пребацивање Радићевог меморандума и петиције из Загреба у Париз. Кежман се прво обратио италијанској војној мисији у Љубљани, а потом потпуковнику Финцију. Кежман се у Трсту састао са Финцијем који је пристао да помогне. Није до краја разјашњено да ли је Кежман овом приликом предао Финцију Радићев меморандум и петицију или је Финци до њих дошао на други начин, међутим, на том састанку Финци је предложио да у Париз отпутује делегација ХПСС-а коју би предводио Владко Мачек. Делегација је требала да се обрати учесницима Мировне конференције и образложи меморандум и петицију. По Финцијевом захтеву, међутим, пре поласка у Париз делегација је требала да у име ХПСС-а потпише споразум по коме се Италија обавезује да ће код власти Антанте *подржати жељу хрватскога народа за посебном, независном сељачком републиком*, а да се ХПСС обавезе да се *неће мијешати у питање Ријеке и Лондонског пакта*, те да ће *хрватска република* предузети све мере да утврди пријатељски однос између хрватског и италијанског народа (Matijević, 2006: 764). Како би о овом предлогу информисао руководство странке, Кежман се у пратњи Финцијевог блиског сарадника новинара Морпурга (Morpurgo), вратио у Загреб. Међутим, 31. маја 1919, југословенска полиција је ухапсила Кежмана, Морпурга, Предавца и Мачека, те тако поново осујетила одлазак делегације ХПСС у Париз (Matijević, 2006: 764 -765).

Спровођење Бадоловог плана на рушењу Краљевине СХС је обустављено након пада Орландове владе и избора у новембру 1919. године када је за

⁵ Највероватније се односи на становнике Славоније.

председника италијанске владе изабран Франческо Нити (Francesco Nitti), који је настојао да избегне сукобе са Краљевином СХС. Иако је италијанска влада одустала од Бадоловог плана, везе са хрватским сепаратистима наставио је да одржава италијански националиста Габријел Данунцио (Gabrielo D'Annunzio), који је са присталицама у септембру 1919. заузео Ријеку. Данунцио и његови најближи сарадници су, у сарадњи са хрватским сепаратистима, покренули интензивне завереничке активности против Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (Adriano-Cingolani, 2018: 21). У ове активности, посебно на успостављању контаката са појединим вођама хрватског сепаратистичког покрета, био је укључен и потпуковник Финци (Motta, 2015: 155). Након што је 12. новембра 1920. потписан мировни споразум у Рапалу, који је Италији признао право на Истру, Задар и поједина острва, одузео остатак Далмације и признао Ријеку као слободну државу под патронатом Друштва народа, чинило се да су решени неспоразуми између две државе. Рапалски споразум, по коме су у састав Италије ушле територије на којима је живело око пола милиона Хрвата и Словенаца, међутим, није задовољио италијанске амбиције на источној обали Јадрана. Иако Бадолов план 1919. није донео жељене резултате, основне идеје и методологија из овог плана биће поново примењени неколико година након доласка на власт Бенита Мусолинија. Фашистичка Италија ће, у циљу разбијања Краљевине СХС (Југославије), наставити да утиче на активности Хрватске сељачке странке и имаће кључну улогу у формирању и активностима усташке организације, све до оснивања Независне Државе Хрватске 1941. године.

Закључак

Руковођена намером да оствари територијално проширење на уштрб јужнословенских земаља, Италија је од средине децембра 1918. до јесени 1919. у склопу реализације Бадоловог плана, спроводила интензивне обавештајно-субверзивне активности према Краљевини СХС. Најзначајнијег савезника имала је у хрватском сепаратистичком покрету, чији представници су, у већој или мањој мери, били спремни да удовоље италијанским територијалним захтевима како би формирали независну хрватску државу. Парадоксално је да је хрватски сепаратистички покрет био средство италијанске политике против делегације Краљевине СХС која се на Мировној конференцији супротстављала италијанским претензијама на хрватске и словеначке етничке територије. Иако Италија није успела да оствари примарни циљ и разбије Краљевину СХС, њене обавештајно-субверзивне активности су узроковале знатне тешкоће и допринеле унутрашњој нестабилности новоформиране државе. Недуго након преузимања власти у Италији, Мусолини ће, следећи основне правце и методологију Бадоловог плана, наставити политику подстицања међунационалних и верских сукоба у Краљевини СХС уз ослонац на хрватски сепаратистички покрет.

Литература:

1. Adriano, Pino - Cingolani, Giorgo (2018): *Nationalism and Terror, Ante Pavelić and Ustasha Terrorism from Fascism to the Cold War*, Central European University Press, Budapest-New York.
2. Barović, Vladimir (2018): *Italijanski propagandno - medijski „Plan Badoljo“ i sukobi niskog inteziteta na granicama Kraljevine SHS posle ujedinjenja*, Vojno delo, br. 2, Beograd, 532-541.
3. Bergvin, H. Džejms (2007): *Imperija na Jadranu, Musolinijevo osvajanje Jugoslavije 1941 - 1943*, Službeni glasnik, Beograd.
4. Vento, Andrea (2010): *In silenzio gioite e soffrite, Storia dei servizi segreti italiani dal Risorgimento alla Guerra fredda*, Milano.
5. Živojinović, Dragoljub (2012): *La Dalmazia o Morte, Italijanska okupacija jugoslovenskih zemalja 1918-1923*, Zavod za udžbenike, Beograd.
6. *I documenti diplomatici Italiani* (1980): sesta serie, volume II, Istituto poligrafico e zecca dello stato, Libreria dello stato, Roma.
7. *I documenti diplomatici Italiani* (2007): sesta serie volume III, Istituto poligrafico e zecca dello stato, Libreria dello stato, Roma.
8. *I documenti diplomatici Italiani* (1970): settima serie, volume VII, Istituto poligrafico dello stato, Libreria dello stato, Roma.
9. Krizman, Bogdan (1970): *Vanjskopolitički položaj Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca godine 1919*, Časopis za suvremenu povijest, Vol. 2 No. 1, Zagreb, 23-60.
10. Lederer, J. Ivo (1963): *Yugoslavia at the Paris Peace Conference. A Study in Frontier-making*, New Haven and London.
11. Matijević, Zlatko (2006): *Prilozi za političku biografiju dr. Ljudevita Kežmana: od "Memoranduma" za Mirovnu konferenciju u Parizu do odlaska u Sjedinjene Američke Države (1919-1922.)*, Časopis za suvremenu povijest, Vol. 38 br. 3, Zagreb, 757 - 778.
12. Motta, Giuseppe (2015): *The Birth of Yugoslavia, a vision from Italy (1918-20)*, *Serbian-Italian Relations: History and Modern Times*, The Institute of History Belgrade, Sapienza University of Rome, Belgrade, 137-158.
13. Mužić, Ivan (1987): *Stjepan Radić u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca*, Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb.
14. Petranović, Branko (1988): *Istorija Jugoslavije 1918-1988*, knj. I, *Kraljevina Jugoslavija 1914-1941*, Nolit, Beograd, 1988.
15. Sadkovich, J. James (1982): *Italian Support for Croatian Separatism: 1927-1937*, Ph D, University of Wisconsin.
16. Stanković, Đorđe (2011): *Stvarnost polazišta Jugoslavije*, Tokovi istorije, Institut za noviju istoriju Srbije, br. 2/ 2011, Beograd, 167-185.
17. Horvat, Rudolf (1942): *Hrvatska na mučilištu*, Kulturno-historijsko društvo *Hrvatski rodoljub*, Zagreb.

BADOGGIO'S PLAN FOR THE DESTRUCTION OF THE KINGDOM OF SERBS, CROATS AND SLOVENES

Summary: From December 1918 until the autumn of 1919, the Kingdom of Italy, in line with to the so-called Badoglio plan, conducted intensive intelligence-subversive activiti-

es with the aim of breaking up the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. Based on the principles of divide et impera, the plan entailed breaking up the newly formed state by stirring up interethnic and religious clashes between the Southern Slavs. The plan was carried out by the Italian military intelligence service which found the firmest stronghold in Croatian separatistic movement. Although it did not succeed in its primary objective, the Italian activities had contributed considerably to the rise of Croatian separatism and the destabilisation of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. When Benito Mussolini came to power, Badoglio's plan became the fascists' main political factor in dismantling the state of the Southern Slavs, by fuelling interethnic and religious strife, mainly by supporting the Croatian separatist movement.

Key words: Badoglio's plan, Italy, Croatian separatism, Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes